

KNIGHT, Gilfred Norman: Indexing, the art of. A guide to the indexing of books and periodicals. London, Allen and Unwin, 1979. 218 p.

Az indexelés művészete

Ahhoz, hogy e könyvet az indexelésről írott kézikönyvek között a megfelelő helyre tudjuk tenni, hasznosnak tűnik D. Austint idézni, aki a PRECIS előszavában a következőket írta: "Ennek a munkának (=PRECIS) egy korábbi kéziratát 1972 tavaszán egyetemi hallgatókkal ismertettük meg egy olyan előadásorozat keretében, amelyet a Brit Nemzeti Bibliográfia az indexelés legújabb kérdé-

seiről rendezett. A hallgatók reakcióiból kétfajta igény bontakozott ki nagyon világosan, melyek egyben az indexelésre vonatkozó kézikönyvek egy-egy alaptípusára utaltak. Egyrészt szükségesnek tartották egy olyan kézikönyv kiadását, amely a kezdők számára alapfokon ismerteti a legelemibb indexelési eljárásokat, másrészt pedig szót emeltek egy olyan mű megjelenetése érdekében is, amely a nagyobb gyakorlattal rendelkező indexelőkhöz szólna . . . A PRECIS jelen kiadása e második kategóriába tartozik, ami pedig az első kategóriába sorolható művet illeti, ilyen még ezidáig nem készült."¹

Nos, hét esztendővel később, anélkül, hogy direkt módon reflektálna Austin előbb idézett kijelentésére, G.H. Knight könyve előszavában kifejti, "lehetséges, hogy művemet az a kritika éri, hogy egészében véve nagyon alapfokú. De a könyvet szándékosan írtam ilyennek, mert véleményem szerint minden indexelő, aki ezeket az *elemi* szabályokat pontosan betartja, komoly és súlyos hibák elkövetése nélkül képes munkáját végezni. Ugyanakkor előfordulhat, hogy nagymúltú, tapasztalt indexelők feljogosítva érzik magukat arra, hogy figyelmen kívül hagyják ezeket az alapvető normákat."² Ezért a szerző művét nemcsak a könyvtárakban és az információk központokban működő "profi" indexelőknak, hanem íróknak, újságok és folyóiratok szerkesztőinek, valamint a könyvkiadóknak is szánja.

Knight kijelentése alapján az érdeklődő szakember arra számíthat, hogy viszonylag könnyen érthető, világosan áttekinthető módszertani útmutatót vesz kézbe, ahol az indexelés "művészetének abc-jét", az alapfogalmak és a legfontosabb alaplételemek definícióit, valamint a kezdők számára leghasznosabb "ujjgyakorlatokat" találhatja meg. Ez a várakozás azonban nagy csalódással jár. Kétségtelen, hogy a szakkönyv érdekes, sőt a *tapasztalt* szakember számára határozottan élvezetes olvasmányt jelent – de nem azért, mert az alapismeretek kiválóan elvégzett analitiko-szintetikus bemutatását nyújtja, hanem mert lényegében *esszé stílusban* – a tartalomjegyzék és a fejezetcímek alapján várt logikai szerkezet csalóka látszat csupán – az indexeléssel kapcsolatos álláspontok, meghatározá-

sok, módszerek, kultúrtörténeti információk stb. rendkívül tarka egyvelegét tárja az olvasó elé. A hangsúly tehát nem a rendszerezett ismeretközlésen van, hanem a témára vonatkozó reflexiók ismertetésén – erősen sarkítva az egyedi álláspontokra és a kuriózumokra. Ha egy mondattal próbálnánk a szakkönyvet jellemezni, akkor némi túlzással az *"indexelés aforizmáinak és kuriózumainak gyűjteménye"* címet adhatnánk neki.

Magának a szakkönyv szerzőjének a személyisége, életútja sem szűkölködik egyedi, sőt rendkívüli vonásokban. A szakkönyvet ugyanis szerzője nem korábban, mint 86 évesen, röviddel halála előtt írta meg. Knight az indexeléssel a húszas évek elején kezdett el foglalkozni, ekkor azonban mégcsak hobbiból. Több mint 30 évvel később, 1957-ben, azaz 64 éves korában alapította meg a brit Society of Indexer-t, amelynek hosszú ideig elnöke is volt. Kitüntették a legkiválóbb indexelőknek adományozott brit Wheatley Medal és Carey Award díjakkal is.

Ha sorra vesszük a szakkönyv egyes fejezeteit, a következőket állapíthatjuk meg:

A mű bevezető fejezete az indexelés tevékenységének történetét vázolja fel, majd felsorolja a könyvek indexelésének egy sor különböző definícióját (ezek között számos Shakespeare drámaidézet is szerepel!), valamint számbaveszi azokat a kvalitásokat, amelyekkel a jó indexelő szakembernek rendelkeznie kell. Ezután leírja a könyvindexek összeállításának különböző technikáit. A következő fejezetek a vezérszavak, a tárgyszavak, a tulajdonnevek, a vezérszavas elrendezés, valamint az utalók különböző típusaival kapcsolatos problémákkal foglalkoznak. Kitér az alfabetikus elrendezés problémáira, módszereire is.

Újabb fejezetek ismertetik a periodikák indexelésének módszereit, a kumulatív indexelést, valamint az indexekkel kapcsolatos szerkesztési és korrekciós feladatokat. Az utolsó, meglehetősen egyéni hangvételű és témájú fejezet a *"Humor az indexelésben"* címet viseli. Ebbe a fejezetbe a szerző megfogalmazása szerint két fő kategória tartozik: egyrészt a humoros művekhez tartozó indexek, másrészt pedig azok az esetek, amikor valamely dokumentum tartalmát olyan módon és olyan mértékben indexelik "felre", hogy ez mindenkít, aki csak egy kicsit is ért az adott témához, harsány nevetésre ingerel.

A könyvhöz csatlakozó öt függelék a brit, az amerikai, az ausztrál és a kanadai indexelő társaságok történetét és tevékenységét, valamint a legjobb indexelők kitüntetésére alapított, Londonban kiadott díjakat (Wheatley Medal és Carey Award) mutatja be.

Mint már erre fentebb is utaltunk, a fejezetcímek alapján sokkal kézzelfoghatóbb és gyakorlatibb jellegű feldolgozásra lehet számítani, mint amiről valójában szó van, és habár a mű bővelkedik hivatkozásokban, ezek közelebb vizsgálata nemegyszer meglepő eredményekre vezet. A periodikák vonatkozásában ugyanis a szerző szinte kizárólagosan csak az Indexer c. folyóirat közleményeire hivatkozik, annak is az 1958–59-ben, a hatvanas években és a hetvenes évek elején megjelent számaira. A szakkönyvekre történő hivatkozásoknál is akadnak meglepetések. 1957 és 1979, azaz, a Society of Indexer a szerző által történt megalapításának és e könyv megjelenésének éve között a brit könyvtári és dokumentációs kutatásban éppúgy, mint egyéb országokban nagyon sok eredmény született az indexeléssel kapcsolatban is. Mindezek ismertetése, publikálása folyóiratcikkek és szakkönyvek tucatjában történt, s a szerzők közül többen olyan nemzetközi hírnévre tettek szert, hogy nevük egy-egy új elmélet vagy módszer szimbólumává vált. Meghökentő

tehát, hogy ezekből a nevekből csak elvétve találunk Knight könyvében. B.C. Vickery-re egyetlen mondat erejéig hivatkozik, és egyáltalán nem említ olyan prominens szerzőket, mint D. Austin, D.J. Foskett, F. Jonker, D. Soergel, E.G. Brown, T.D. Wilson.

A fentiek tanulságait összegezve arra a következtetésre juthatunk, hogy a szakkönyv – a szerző szépen megfogalmazott szándékai és törekvései ellenére is – teljes mértékben *alkalmatlan* arra, hogy eredményesen lehessen felhasználni az "indexelés művészetének" alap- vagy akár közép-, illetve felsőbb fokú oktatásában. De a szakkönyv a kiterjedt tapasztalatokkal rendelkező szakember számára is inkább jelent kellemesen szórakoztató olvasmányt és intellektuális élményt, mint olyan "magasiskolát", amely tudása továbbfejlesztését szolgálná.

SEBESTYÉN György

IRODALOM

1. AUSTIN, D.: *PRECIS, a manual of concept analysis and subject indexing*. London, The Council of the British National Bibliography, 1974. 1.p.
2. Ismertetett mű bevezetője.